

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH.

SZTAB GENERALNY - ODDZIAŁ II.

Ref "A" Nr. 12515/II.inf.II.

8307 J5
Warszawa, dnia 22. listopada 1921 roku.

DO

ADJUTANTURY GENERALNEJ.

ADJUTANTURA GENERALNA
NACZELNEGO WODZA
Tajna
dn. 25. X. 1921 roku
Załączników: —

21-dniowa bitwa nad Sakkarją zakończyła się, wbrew przewidywaniom króla Konstantyna, porażką Greków. Turcy, uderzywszy na prawe skrzydło Greków, odepchnęli je na prawy brzeg rzeki Sakkarji do okręgu Beliköpr. Dnia 7. września Grecy spróbowali stawiać tam opór, zostali jednak rozbici i rozpoczęli odwrót na Siwri-Hissar. Dnia 15.9. zdobyli Turcy Siwri-Hissar i stanęli przed nową linią obroną Greków idącą przez Eski-Szehir, przez Kutahję do Afium-Kara-Hissar. Do połowy października toczyły się tam walki straży przednich. Istnieją przypuszczenia, iż, o ile Kemal zdąży przed zimą przesunąć swoją bazę etapową dalej na zachód, to należy oczekiwać jego dalszych kroków zaczepnych, których celem będzie w pierwszym rzędzie załamanie linii Brussa-Uszak, a następnie całkowite wyparcie Greków z Azji Mniejszej.

Znaczenie porażki greckiej okazuje się wyraźnie na arenie europejskiej, gdyż oznacza ona jednocześnie klęskę polityki Wielkiej Brytanji na Bliskim Wschodzie. Istnieją stwierdzone wiadomości o stałym materialnem popieraniu przez Londyn roszczeń Greków, a mianowicie o transportach broni i amunicji. Protest Bekir Sami Beya, przedstawiciela Angory w Paryżu, stwierdza również, że w rejonie Afium Kara-Hissar zdobyte zostały przez Turków na pozycjach Greków angielskie działa.

Obecnie, wskutek zmiany warunków militarnych i zupełnie oficjalnego angażowania się Francji w Angorze/ traktat z dnia 20.X.r.b./ polityka angielska usiłuje zmienić front. Przyczynia się do tego coraz ściślej-
sza łączność obu tureckich rządów, to jest konstantynopolskiego i angorskiego w związku z ostatnimi powodzeniami Kemala. Kemal, który

- 2 -
w 1919 r. był ogłoszony za wyjątego z pod prawa, pozostaje obecnie zupełnie w ścisłych stosunkach z sułtanem i Wysoką Portą i należy oczekiwać, o ile nadejdą sprzyjające okoliczności międzynarodowe, zlania się tych dwóch rządów w jeden.

Również poważnym niepowodzeniem Anglii zakończył się kongres narodów muzułmańskich w Mecce. Wniosek, postawiony przez Mahometan egipskich i mezopotamskich/inspirowane oczywiście przez Anglię/o przekazaniu władzy Kalifa Khedwowi egipskiemu, nie uzyskał większości, przeciwnie kongres zwrócił się z adresem wiernopoddania do Konstantynopola.

Pierwszym więc objawem zwrotu Wielkiej Brytanji w jej polityce na Bliskim Wschodzie jest rozluźnienie surowego reżimu Wysokiego Komisarza gen. Harlingtona w Konstantynopolu. Zaprzestano prześladowań tureckich nacjonalistów i zwolniono internowanych na Malcie zwolenników Kemala, aresztowanych w Konstantynopolu.

Drugim objawem jest zwrot Londynu bezpośrednio ku Angorze.

Mianowicie do Konstantynopola przybył płk. Herbert, członek parlamentu trzymany dotychczas na uboczu od kwestji wschodnich, ponieważ cieszył się opinią zdeklarowanego turkofila. Przyjęty był w Konstantynopolu bardzo serdecznie przez ministra spraw zagranicznych, a Ottomańskie Towarzystwo Przyjaciół Anglii w związku z jego przyjazdem rozwinęło intensywną działalność, wykładając komitet w składzie: Saadin Bey, prezes stronnictwa Entente Libérale, Fasti Effendi, senator, Aristidi Pasza, senator Riza Teffik Bey, eksminister, Gumuldinari Ismail Bey, eksdeputowany, Enver Bey, podsekretarz ministerstwa marynarki, Omer Fewsi Bey, eksdeputowany, Said Eddin Bey, eksprefekt Pery, Mahmud Bey profesor, Achmed Rasin Effendi, profesor teologii, Leon Bey, ormianin, Ludfi Fewsi Bey, Sami Bey i Evrenos Sade.

Celem podróży jest nawiązanie stosunków
Pułkownik Herbert ma oczywiście swój właściwy cel podróży w nawiązaniu ~~stosunków~~ z Angorą. Rząd brytyjski, wysyłając go na wschód, nie przypuszczał oczywiście możliwości tak szybkiego zawarcia układu Jusuf Kemal-Franklin-Bouillaud. To też pułk. Herbert, jako uprzedzony w swej akcji, będzie obecnie miał zadanie niezmiernie utrudnione.

Zasadniczym szkopułem jego akcji jest istnienie dotychczas dwóch ~~zadów~~ tureckich. Ponieważ zadaniem jego miało być balansowanie w stosunku do Angory rewizją traktatu w Sevres, który jednak układem Franklin-Bouillaud'a jest w znacznej mierze już obalony, więc obecnie jedynym zadaniem Herberta będzie uzyskanie od Angory ~~na~~ cenę ewakuacji Smyrny przez Greków desinterement Kemala w stosunku do strefy ciemnin. Tu jednak mogą się nastąpić nieprzewidywane trudności wobec ^{w tej sprawie} istniejącego zapewne traktatu tajnego angorsko-francuskiego, oraz bolszewicko-tureckiego, który chwilowo przynajmniej będzie musiał kemalistyczny rząd obowiązywać. Wzrost cięstwo Kemala oprócz nawiązania traktatu z Francją odniosło jeszcze ten skutek, iż wzmocniło autorytet Turcji wśród narodów muzułmańskich Azji. Tak więc Emir Afganistanu wysłał wiernopoddaniczy list do sułtana, a w republikach kaukaskich nie wyłącza-
jąc Armenji można zauważyć zwrot wyraźnie turkofilski. Jednocześnie delegacja Persji w Angorze pod przewodnictwem Muchtar Ad Dewleta prowadzi układy w sprawie zawarcia traktatu z rządem Kemala.

Niezmiernie ważnym natomiast jest fakt, iż odbył się w Kodża Ili /Azja Mniejsza/ zjazd zwołany przez Szeika Angory w sprawie zjednoczenia wrogich dotychczas sobie sekt muzułmańskich: Sunnitów, Szyitów, Molekisów i Enbelisów. Oznaczałoby to próbę zjednoczenia wszystkich muzułmanów pod protekteratem Angory. Stwierdzono jednocześnie ruch za Kemal em wśród arabsów.

Z drugiej strony Angora, ustanawiając swych przedstawicieli w Euro-

pie, próbuje ustalić tam swoje położenie międzynarodowe. Delegacja Bekir Sami Beya ma w Paryżu, opierając się na traktacie październikowym, zabiegać w sprawie pożyczki w jednym z konsorcjów bankowych. Dżemi Bey mianowany został przedstawicielem Angory w Waszyngtonie. Galip Bachtiar, eksdyrektor biura propagandy, został przedstawicielem w Sofji. Z drugiej strony niezmiernie ważnym jest fakt popierania roszczeń tureckich przez Stolicę Apostolską. Chodzi tu mianowicie o niedopuszczenie do zawładnięcia Konstantynopolem przez Greków, którzy jako fanatyczni ortodoksi przedstawiają większe niebezpieczeństwo dla katolicyzmu, niż względnie tolerancyjni muzułmani.

Stosunki z Rosją sowiecką układają się w Angorze formalnie przyjaźnie. W każdym razie turcy otrzymują stałe zasłki broni i materiału wojennego z Odessy przez porty Ineboli i Harakleja. 11. sierpnia otrzymano 2000 granatów, 3000 szrapneli, 5000 skrzyń naboju karabinowych, 12 aeroplanów i 18 karabinów maszynowych. 14. 15. sierpnia armja anatolijska otrzymała z Noworosyjska 80 średnich dział i 50 skrzyń pocisków. 3 oficerów marynarki i 100 marynarzy pod dowództwem dyrektora morskiej szkoły w Ineboli odjechało do Odessy dla otrzymania 3 statków wojennych i 2 podwodnych łódek sprzedanych Angorze przez bolszewików. Poza temi faktami, dowództwo sowieckie przepuściło do Turcji wodza bolszewickich powstańców dagestańskich Szamila, który na czele 5000 ludzi przeszedł przez Kars do Siwas. Odbywa się pozatem stale wymiana jeńców rosyjsko-tureckich na zasadzie traktatu z dnia 16. marca.

Stosunki z sowieckimi republikami Kaukazu ułożyły się ostatecznie na konferencji w Karsie, gdzie ustalono tekst traktatu zgodnego naogół z traktatem turecko-rosyjskim z dnia 16. marca r. b.

Na zasadzie tego traktatu ustanowiono z okręgu Batumu tak zwaną republikę adżarską, która mimo tego, iż znajduje się pod protektoratem Gruzji jest najzupełniej turecką i stanowi ważną placówkę wpływów tureckich na Kaukazie.

O t r z y m u j ą :

Adjutantura Gen. Nacz. Wodza,
Gabinet Ministra
Szef Sztabu Gen.

M.S.Z.

Attache Wojsk. w Moskwie

" " w Paryżu

" " w Londynie

" " w Bukareszcie

" " w Belgradzie

" " w Pradze.

SZEF ODDZIAŁU II. SZTABU GENERALNEGO: